

Seizoenale aantalspatronen bij meeuwen langs de Vlaamse kust

Meeuwen aan de Vlaamse kust - Yves Adams | Vilda

De Vlaamse Noordzeekust is één van dichtstbevolkte kusten van Europa met een hoge verstoringsgraad als gevolg van allerlei toeristische activiteiten. Desondanks vormen de Vlaamse zandstranden en havens belangrijke habitats voor kustvogels met meeuwen als meest abundante groep. Enerzijds nemen meeuwen in dit ecologisch systeem de plaats in als toppredator, waardoor zij als indicator voor het wel en wee van het systeem kunnen beschouwd worden. Anderzijds heerst er een toenemende maatschappelijke bezorgdheid rondom de overlast die met name Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen veroorzaken. Het is onvolgende bekend vanwaar de meeuwen komen die tot overlast zijn en in welke mate de gepercipieerde overlast overeenkomt met de verspreiding van de broedende meeuwen langs onze kust. Onderliggende gegevens over de verspreiding en het gedrag van 'onze' meeuwen werden en worden verzameld om de omvang en de ernst van het meeuwenprobleem in kaart te brengen en om tot een juiste aanpak ervan te komen.

In het kader van een broedbiologisch en verspreidingsonderzoek naar meeuwen werd in 1999 dan ook gestart met een kleurringproject (VAN WAEYENBERGHE et al. 2002). Dit laat toe om de wisselwerking ('trade-off') tussen broed- en trekgedrag bij meeuwen te onderzoeken, ondermeer in relatie tot grond- versus dakbroeden (Bosman in prep.). Naast monitoring van de lokale broedpopulaties, is het uiteraard ook van belang onderzoek te verrichten naar de aantallen en verspreiding van de gehele populatie aan meeuwen. Dit resulteerde in een reeks van totaaltellingen langsheen de volledige Vlaamse kustlijn in december 1989, juni 1990, september 1990 en maandelijks gedurende het winterhalfjaar 1998-1999 en van oktober 2000 tot januari 2002 (DEVOS & DEBRUYNE 1990, DEVOS & DEBRUYNE 1991, SPANOGHE 1999, SPANOGHE & DEVOS 2002). In dit artikel worden voor het eerst resultaten voorgesteld over seizoenale trends in aantallen, verspreiding en leeftijdsverhoudingen van de verschillende soorten meeuwen op basis van een reeks totaal- en deeltellingen over een periode van één volledig jaar.

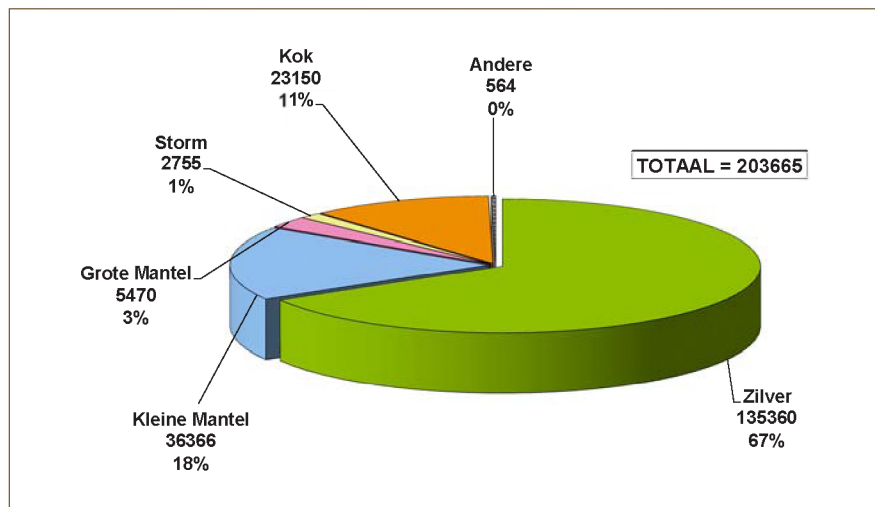
Studiegebied en methoden

De Vlaamse kustlijn is 65,4 km lang en strekt zich uit van de Nederlandse tot de Franse Grens en telt 2 grote havens (Zeebrugge, Oostende) en 2 jachthavens (Nieuwpoort, Blankenberge). Over de gehele lengte meet men 62 km aan stranden die verbreden van oost naar west. Een opvallend kenmerk is de aanwezigheid van talrijke strandhoofden, ca. 140 in totaal.

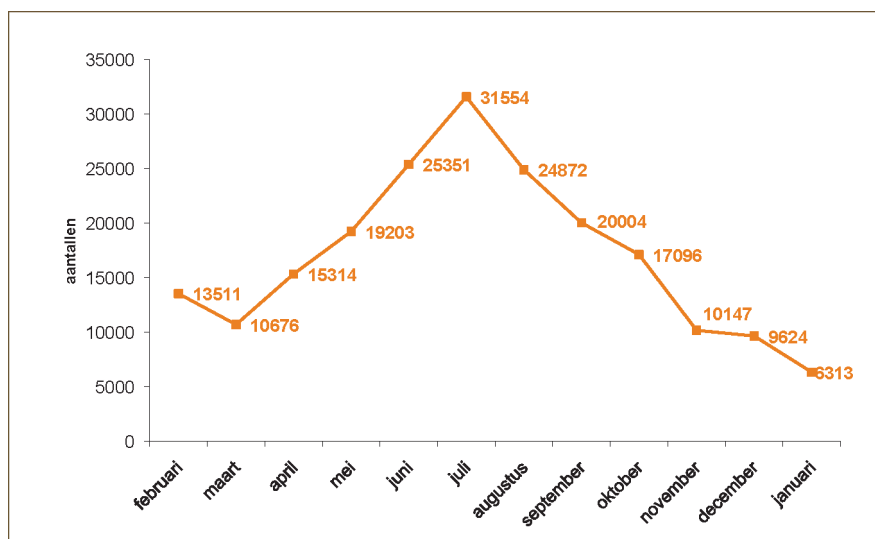
Langsheen de volledige kustlijn werden tussen februari 2008 en januari 2009 12 totaaltellingen georganiseerd met een tussentijd van één maand. Alle stranden en havens, alsook het natuurreservaat het Zwin, werden simultaan geteld door in totaal 43 vrijwilligers. Aantallen per leeftijdscategorie (adult of immatuur) werden voor iedere meeuwensoort genoteerd (BOSMAN 2009). Aanvullend werden ook deeltellingen uitgevoerd, waarbij ik maandelijks (juni en juli uitgezonderd) en verspreid over een aantal dagen op alle stranden de aantallen Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen telde per leeftijdscategorie (1kj=eerste kalenderjaar, 2kj, 3kj, 4kj en adult). Beide soorten tellingen gebeurden bij laag tij en werden gecombineerd met ringaflezingen om het herkomstaandeel (%) bij beide soorten te kunnen bepalen (voor details zie BOSMAN 2009).

Resultaten en discussie

In totaal werden er 203.665 meeuwen geteld op onze stranden en in de havens tussen februari 2008 en januari 2009 (Figuur 1). Voor het merendeel betrof het Zilvermeeuwen (67%) met op een verre tweede plaats Kleine Mantelmeeuwen (18%), nauw gevolgd door Kokmeeuwen (11%). Een piek in aantallen van deze soorten tijdens de zomer resulteerde in een gelijkaardige piek in meeuwen aantallen langs onze kust in juli (Figuur 2).

Figuur 1. Soortverhouding van meeuwen langs de Vlaamse kust op basis van 12 maandelijkse totaaltellingen (februari 2008-januari 2009).

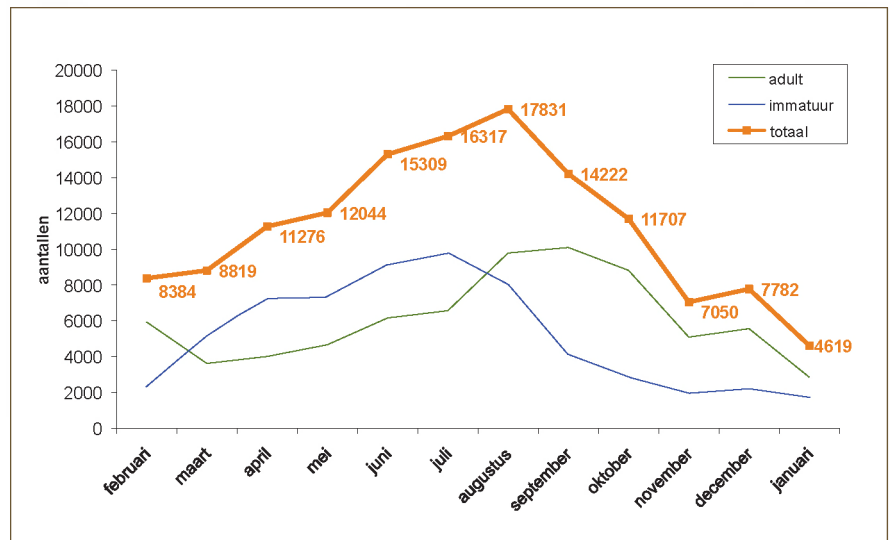
Figuur 2. Seizoensale trend in meeuwen-aantallen op basis van 12 maandelijkse totaaltellingen (februari 2008-januari 2009).

Zilvermeeuw - Koen Devos

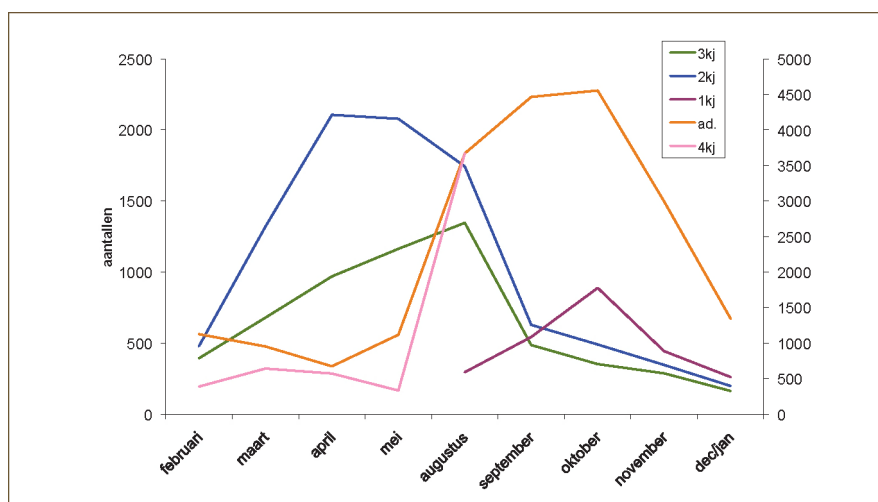
Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Figuur 3. Seizoensale trend in Zilvermeeuw-aantallen in totaal en per leeftijdscategorie (adult/immatuur) op basis van 12 maandelijkse totaaltellingen (februari 2008- januari 2009).

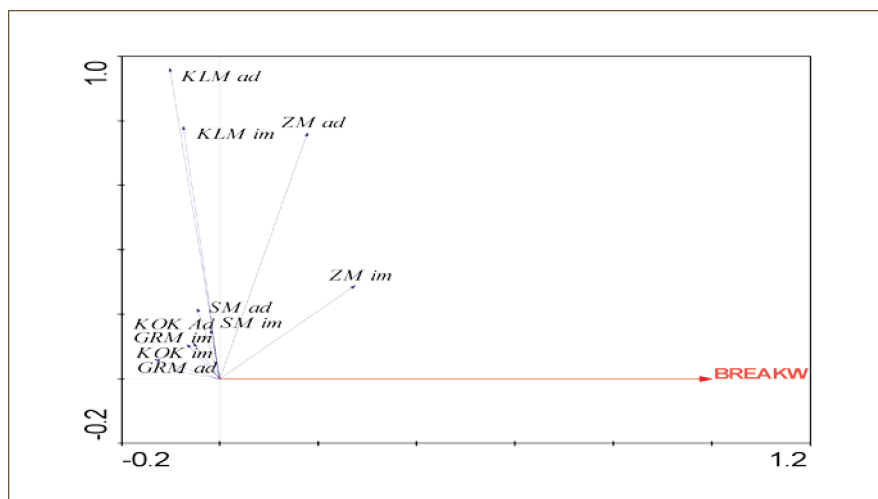

De Zilvermeeuw is een abundante vogelsoort langsheen de gehele Vlaamse Kust en dat jaarrond. Figuur 3 toont hoe hun aantallen fluctueren doorheen het jaar met een piek in augustus, wanneer zowel de aantallen adulten (neerwaartse trend) als de aantallen immaturen (opwaartse trend) dicht bij hun maximum liggen. Opvallend is dat de trendlijnen van beide leeftijdscategorieën zich gedragen als sinusoiden die uit fase verlopen met in de éne periode (februari-juli) overwegend immaturen, en met van augustus tot januari voornamelijk adulten. Dit sinusoidaal patroon speelt zich vooral af op onze stranden en niet zozeer in de havens, waar adulten altijd de meerderheid uitmaken. Een tweede vaststelling is dat het vooral de trendlijnen van eerste kalenderjaars (1kjs) zijn die uit fase golven met die van adulten, waarbij met stijgende leeftijdscategorie de trendlijnen steeds meer die van de adulten gaan benaderen (Figuur 4). Twee processen kunnen dit patroon mogelijks verklaren: (1) tijdens het zomerhalfjaar verblijven adulten overwegend in de havens, waar hun broedkolonies liggen. Hierdoor is er meer ruimte op onze stranden, waardoor immaturen daar in grotere getale kunnen foerageren ('relief of dominance') en (2) met stijgende leeftijd keren immaturen steeds dichter terug naar hun geboortekolonie, wat hun talrijkere aanwezigheid op onze stranden tijdens de eerste helft van

het jaar ook en vooral kan verklaren (zie BOSMAN 2009 voor details). Alhoewel de meeste Zilvermeeuwen niet werden geteld op strandhoofden, valt het belang van deze harde substraten als foerageergebied voor deze vogels niet te onderschatten (ENGLEDOW et al. 2001). Het is de enige meeuwensoort wiens aantallen positief zijn gerelateerd met het aantal strandhoofden langsheen onze kust (Figuur 5). Op basis van ringaflezingen kan worden geconcludeerd dat het aandeel van 'onze eigen' Zilvermeeuwen (dwz geboren of broedend in Vlaanderen) op de totale populatie maximaal 76% bedraagt tijdens het broedseizoen en tot minimaal 65% tijdens de periode van maximale dispersie rond oktober.

Figuur 4. Seizoensale trend in Zilvermeeuwen aantallen per leeftijdscategorie (1kj, 2kj, 3kj; linker Y-as; 4kj en adulten: rechter Y-as) op basis van 12 maandelijkse totaalstellingen (februari 2008-januari 2009).

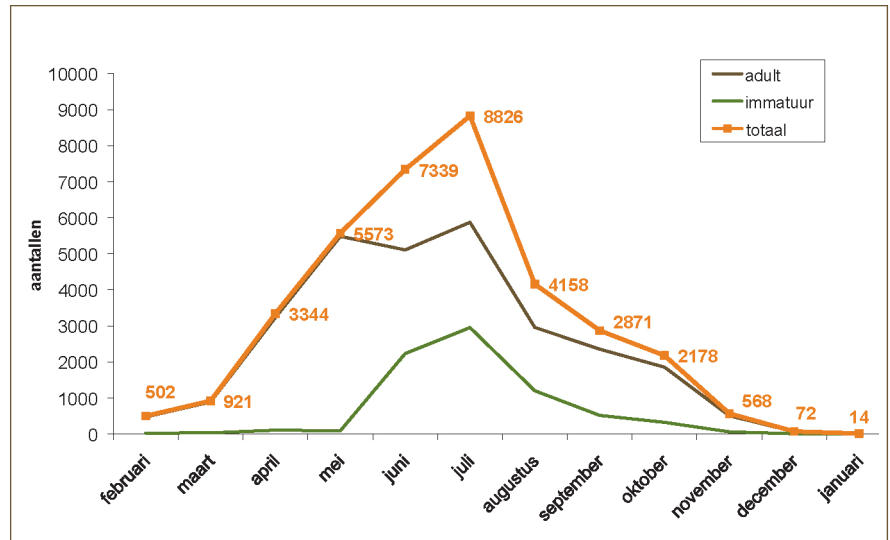
Figuur 5. Species-environment biplot op basis van RDA-analyse in Canoco for Windows 4.5 (ZM= Zilvermeeuw, KLM=Kleine Mantelmeeuw, KOK=Kokmeeuw, GRM=Grote Mantelmeeuw, ad=adult, im=immatuur, BREAKKW=aantal strandhoofden). Canoco 4.5 laat de pijl van de omgevingsvariable 'BREAKKW' samenvallen met de X-as in de positieve richting. Al je van de punten van de soortenpijlen loodlijnen trekt naar de X-as, leest men enkel voor Zilvermeeuwen positieve waarden af (dwz. de getelde aantallen Zilvermeeuwen zijn positief geassocieerd met het aantal aanwezige strandhoofden in tegenstelling tot die van de andere soorten).

Zilvermeeuw - Koen Devos

Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*

Figuur 6. Seizoensale trend in Kleine Mantelmeeuwaantallen in totaal en per leeftijdscategorie (adult/immatuur) op basis van 12 maandelijkse totaalstellingen (februari 2008-januari 2009).

De Kleine Mantelmeeuw mag beschouwd worden als een echte trekvogel die langsheen onze kust vooral tijdens het zomerhalfjaar aanwezig is. Figuur 6 toont hoe reeds vanaf februari de eerste adulten, maar vooral vanaf april grote aantallen broedvogels toekomen in de havenkolonies, waarbij er nauwelijks of niet Kleine Mantelmeeuwen op de stranden worden waargenomen. Wat er op wijst dat ze rechtstreeks van over zee de kolonies binnenvliegen. Verder merken we op dat slechts een beperkt aantal immatunen zeer laat in het broedseizoen (juni-juli) terugkeert naar de kolonies, waarbij de meeste in het overwinteringsgebied blijven tijdens hun onvolwassen leven. Tijdens het najaar verloopt de uittocht van de adulten veel geleidelijker, ongeveer parallel met de trendlijn van de juvenielen en met veel meer tussenstops op de stranden, waar je van september tot november gemengde groepjes adulten/juvenielen kan terugvinden met evenredige verdeling van nationaliteiten over de twee leeftijdscategorieën (67% en 68% adulte en juveniele Belgen respectievelijk, 25% Nederlanders/Duitsers en 5% Scandinaviërs bij beide leeftijdsgroepen; Bosman 2009). Mogelijks vergezellen adulten hun jongen op hun eerste migratie naar het zuiden en reizen ze in familiegroepjes al dan niet in los verband.

Kokmeeuw - Koen Devos

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus* en Geelpootmeeuw *Larus michahellis*

Bij Grote Mantelmeeuwen vinden we hetzelfde sinusoidale patroon terug als bij Zilvermeeuwen, met voornamelijk immatunen (maximaal 280) tijdens het zomerhalfjaar en overwegend adulten (maximaal 1284) tijdens het winterhalfjaar, maar nu zowel op de stranden als in de havens. Aantallen van Geelpootmeeuwen pieken traditiegetrouw tot een honderdtal individuen (overwegend adulten) aan de westkust tijdens de zomermaanden. Op een ander tijdstip en plaats blijft deze soort een zeer schaarse bezoeker van onze kustlijn (tot maximaal een tiental exemplaren).

Kleine Mantelmeeuw - Koen Devos

Referenties

BOSMAN D., 2009. Gulls (Laridae) along the Belgian coast with focus on Herring Gull (*Larus argentatus*) and Lesser Black-backed Gull (*Larus fuscus*). Masterscriptie Ugent, vakgroep Biologie: 82 pp.

DEVOS K. & DEBRUYNE R., 1990. Overwinterende meeuwen langs de Vlaamse kust: een totaalstelling in december 1989. Mergus 4: pp. 2-13.

DEVOS K. & DEBRUYNE R., 1991. Totaaltellingen van meeuwen langs de Vlaamse kust in juni en september 1990. Mergus 5: pp. 97-108.

ENGLEDOW et al., 2001. Onderzoek naar (1) de fysische karakterisatie en (2) de biodiversiteit van strandhoofden en andere harde substraten langs de Belgische kust. Rapport IN.D.2001.20. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel.

SPANOGHE G., 1999. Aantallen en verspreiding, gedrag en habitatkeuze van meeuwen (Laridae) aan de Vlaamse kust in het winter halfjaar. Licentiaatsverhandeling UG, vakgroep Biologie: pp. 115

SPANOGHE G. & DEVOS K., 2002. Totaaltellingen van meeuwen langs de Belgische kust. Natuur. oriolus 68(3): pp. 128-138.

VAN WAEYENBERGE J., STIENEN E.W.M. & VERCRUIJSSE H.J.P., 2002. Kleurringproject van Zilvermeeuw *Larus argentatus* en Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* aan de Belgische kust: overzicht van algemene resultaten. Natuur.oriolus 68(3): pp. 146-156.

Kleine tot middelgrote meeuwen

Alhoewel Stormmeeuwen, Zwartkopmeeuwen en Kokmeeuwen ontegensprekelijk aparte soorten uitmaken, worden ze hier samen behandeld, omdat de trends in hun aantallen en verspreiding toch enige gelijkenissen vertonen. Bij zowel Storm- als Kokmeeuwen zijn het overwegend adulten die langs onze kust overwinteren, wat bij beide soorten voor een winterpiek zorgt in hun aantallen (998 en 3277 voor Storm- en Kokmeeuwen respectievelijk). Voornamelijk in juli trekken adulte Kokmeeuwen (5501) en Zwartkopmeeuwen (146) zuidwaarts langs onze kust, wat bij beide soorten nu een zomerpiek veroorzaakt. Alle drie de soorten worden bij voorkeur foeragerend en/of rustend waargenomen in intergetijdepoeltjes, eerder dan in de branding zoals bij grote meeuwen wel het geval is.

Besluit

Uit de resultaten van de tot nu uitgevoerde tellingen en studies hebben we een vrij goed en gelijkaardig beeld van de seizoensale trends in aantallen meeuwen lang onze kust. Toch is het noodzakelijk om op regelmatige basis totaalstellingen te blijven organiseren, zodat eventuele toenames of afnames in aantallen of wijzigingen in verspreidingspatronen over de jaren heen kunnen waargenomen worden. Mede door dit artikel hopen we op een toenemende interesse voor toekomstige totaalstellingen, niet in het minst bij studenten die op zoek zijn naar een leuke onderzoeksopdracht voor hun thesis.

Davy Bosman

davy.bosman@inbo.be

Meeuwen aan de Vlaamse Kust - Koen Devos

